

ACTUL DE LA 23 AUGUST 1944 — PIATRĂ DE HOTAR ÎN ISTORIA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ A ROMÂNIEI

Dezvoltarea României contemporane este fundamentată pe temelia de granit a istoriei multisekulare a patriei cu bogatele ei tradiții progresiste de lupte și strădanii pentru libertate, dreptate socială, unitate și independență națională. „Întreaga istorie a poporului român — se arată în *Programul Partidului Comunist Român* — se înfățișează ca istoria unor neconținute lupte de clasă, a bătăliilor purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și neatarnare, pentru progres și civilizație”¹.

În decursul istoriei, lupta poporului român împotriva oricărei dominații străine a reprezentat o *permanență* a manifestării sale pentru păstrarea ființei naționale și neatarnare, pentru înfăptuirea unității statale și afirmarea ei în istoria universală. Istoria zbuciumatului pământ românesc oferă un original tablou al luptei poporului nostru pentru dreptate socială, unitate și independență națională. Totodată, poporul român, apărându-și independența proprie, a făcut, vreme de aproape o jumătate de mileniu, operă de apărare a întregii civilizații europene în fața marii puteri feudal-militare care a fost rapacele imperiu al semilunii².

Puternic ancorată în realitățile istorice, conștiința românității s-a dezvoltat pe fondul etnic comun al tuturor teritoriilor locuite de români. Datorită acestui fapt, lupta pentru conservarea ființei naționale, pentru unitate și independență a constituit o coordonată majoră a istoriei medievale și moderne a României. Aceste mărețe idealuri de unitate și independență națională au împurpurat permanent steagurile de luptă ale maselor populare, le-au înzecit forțele, făcându-le să înscrie, sub conducerea unor iluștri voievozi și comandanți de oști ca Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul, Gabriel Bethlen, Francisc Rákóczi II ș.a., pagini de adevărată epopee în lupta dusă împotriva opresiunii străine, pentru apărarea gliei strămoșești.

Genial în gând și acțiune, mare în șirul străluciților voievozi și conducători de oști române, Mihai Viteazul, primul făuritor, în anul 1600, al unirii sub unul și același sceptru a Țării Românești, Transilvaniei și Moldovei, a devenit în scurgerea vremurilor — prin semnificația măreței sale fapte — una dintre cele mai fascinante personalități ale trecutului românesc.

¹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, București, 1975, p. 29.

² V. și George Protopopescu, *Momente epocale ale luptei poporului român pentru libertate, dreptate socială și independență națională*, în *ActaMN*, XV/1978, p. III—IX.

„Deși a durat puțin — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, unirea Țării Românești, Moldovei și Transilvaniei într-un singur stat, sub domnia glorioasă a lui Mihai Viteazul, a devenit pentru generațiile ce s-au succedat un simbol și un îndemn la luptă, necurmată pentru unitate și independență națională”³.

Ideea unității naționale românești a devenit un obiectiv major al luptei maselor largi populare din toate cele trei țări românești în momentul marii ridicări revoluționare de la 1848. Marele om politic și consecvent militant al revoluției burghezo-democratice de la 1848, Nicolae Bălcescu, spunea în 1849: „Noi, românii nu vom putea fi puternici pînă cînd nu ne vom uni cu toții într-unul și același corp politic. Să ne concentrăm toată puterea, toate voințele într-un singur popor, într-o singură voință”⁴.

Aspirație multiseculară, ideea unității naționale românești ia contururi mai pregnante în acel moment hotărîtor cînd, eludîndu-se hotărîrile diplomatiei majorității marilor puteri europene, la 24 ianuarie 1859, prin unirea Moldovei cu Țara Românească datorită voinței de neclintit a maselor populare, se pun bazele statului român modern.

Constituit pe teritoriul vechii vetre strămoșești, aici la capătul mării diagonale rutiere a Europei care este Dunărea, noul stat român și-a cucerit independența prin strălucitele victorii ale armatei sale și jertfele grele ale întregului popor în războiul ruso-româno-turc din 1877/1878.

„Dobîndirea independenței naționale — arată *Programul P.C.R.* — a dat un nou și puternic imbold dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o profundă înriurire asupra întregii evoluții istorice a României pe drumul progresului social, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare”⁵.

Flăcările primului război mondial au cuprins bătrînul continent la începutul lunii august 1914, declanșate fiind de către marile puteri grupate în cele două coaliții — Tripla Alianță sau grupul Puterilor Centrale (Germania, Austro-Ungaria și, inițial, Italia), și Tripla Înțelegere sau Antanta (Franța, Anglia, Rusia). Era vorba — după cum se știe — despre tendințele de împărțire și reîmpărțire a sferelor de dominație, de ocupare a noi teritorii de către principalele puteri imperialiste.

Țările mici și mijlocii, multe din ele, printre care și România, cu o slabă dezvoltare economică, subjugate sau pe punctul de a fi subjugate de marile trusturi monopoliste cu caracter suprastatal, năzuiau la cucerirea sau consolidarea independenței naționale sau la realizarea de state naționale unitare. România, înscriindu-se în sfera acestor tendințe, avea interese majore în a-și asigura dezvoltarea economică, a-și consolida independența națională și în special în a-și realiza statul național unitar.

Așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, „problema care frământa profund clasele sociale, masele populare din România era fău-

Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sesiunea solemnă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste și Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi a șase decenii de la săurirea statului național unitar român. 1 decembrie 1978, București, 1978, p. 6.*

³ *Ibidem.*

⁴ *Programul P.C.R.*, p. 34.

rirea statului național-unitar — aspirație seculară a poporului român, necesitate legică a dezvoltării societății românești⁶.

Realizarea acestui ideal era strâns legată, în concepția maselor populare din România, de înfăptuirea unor reforme radicale în viața social-economică și politică a țării. Avînd interesul de a-și consolida pozițiile economice, politice, de clasă, în cadrul unei piețe naționale unitare, burghezia română era și ea profund interesată în ce privește desăvîrșirea unității naționale.

După doi ani de neutralitate, România, amenințată tot mai mult cu cotopirea de către Puterile Centrale, totodată, presată din ce în ce mai puternic, chiar ultimativ, de către Antantă, va trebui pînă la urmă să intre în război, la 15(28) august 1916.

Datorită unei serii de cauze obiective și subiective, în primul rînd nerespectării de către aliați a angajamentelor luate prin convenția militară, anexă la tratat (4/17 august 1916), România pierde, cu tot eroismul armatei sale, campania anului 1916. A urmat iarna cumplită 1916/1917, perioadă în care, cu toate greutățile (boli molipsitoare, lipsuri în aprovizionare etc.), armata română, cu sprijinul aliaților ruși și al misiunii militare franceze, avînd în față cauza dreaptă pentru care lupta și alături de ea atașamentul fierbinte al întregului popor, se reface și înscrie în cronica istoriei românești, în vara anului 1917, cele trei nume nemuritoare ale bătăliei de la porțile Moldovei — Mărăști, Mărășești și Oituz.

Cu toate greutățile complexe situații internaționale și ale apăsătoareii păci de la Buftea—București (martie—mai 1918), în decisevele momente istorice create ca urmare a victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917 din Rusia, care „a nimicit imperiul țarist și a inaugurat era lichidării imperialismului și colonialismului, a eliberării popoarelor de asupra și exploatare⁷, s-a creat climatul revoluționar ce a generat puternicele lovituri ale luptei popoarelor din acel conglomerat care constituia Imperiul habsburgic, pe ale cărui ruine a fost posibilă apariția pe harta Europei a unui șir de state naționale independente. În acest climat de mare efervescență revoluționară, a fost posibilă și crearea statului național unitar român, idealul multiseclar al poporului nostru.

Desfășurarea procesului istoric reliefează cu deosebită pregnanță faptul că: „Unirea Transilvaniei cu România a constituit înfăptuirea firească a năzuinței seculare de unitate a poporului nostru, a visului pentru care au luptat și s-au jertfit nenumărate generații de înaintași, împlinirea unei necesități obiective a însăși dezvoltării istorice⁸. Tratatetele de pace care s-au încheiat apoi au trebuit „să consfințească starea de fapt existentă, situația creată ca urmare a luptei maselor populare din România și din Transilvania, a întregului nostru popor⁹.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, București, 1966, p. 21.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sesiunea solemnă... 1 decembrie 1978*, p. 9.

⁸ *Programul P.C.R.*, p. 37—38.

⁹ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 12.

Ca atare, apar ca o puternică coloratură determinantă a actului unirii de la Alba Iulia multitudinea de aspecte ale hotărârii maselor populare din Transilvania de a se uni cu Țara, de fapt un veritabil proces revoluționar burghez-democratic, ca, spre exemplu: marile demonstrații politice de afirmare a dreptului la autodeterminare națională, constituirea consiliilor naționale și muncitorești și a gărzilor naționale care au preluat puterea de la autoritățile habsburgice, sutele de mii de semnături pe mandatele delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia etc. Ceea ce marchează însă cu deosebită pregnanță hotărârea de unire a maselor populare din Transilvania este participarea lor la momentul-cheie 1 decembrie 1918, când peste 100.000 de români, veniți din toate colțurile străvechiului pământ transilvan, au aclamat într-o adevărată efuziune patriotică marea Unire, conferind momentului Alba Iulia un veritabil caracter plebiscitar. Dintre aceștia, cel puțin 15.000 reprezentau muncitorimea din Transilvania, mobilizată de Partidul social-democrat transilvan. Ca o profundă recunoaștere a meritelor acestuia la realizarea mării Uniri, fruntașul socialist Ion Flueraș a fost ales cu unul din vicepreședinții Marii Adunări Naționale, iar muncitorul Iosif Cizer a făcut parte din secretariat.

Ceea ce dă însă întreaga sa tentă de lumină într-o coloratură specifică aceluia înălțător moment istoric sînt prevederile larg democratice, specifice înțelegerii sensului marelui act istoric cu profunde repercusiuni de perspectivă politică, socială și economică asupra vieții Transilvaniei după unire și a întregii țări, înscrise în actul fundamental — Hotărârea sa¹⁰.

Prin crearea statului național unitar, România a intrat într-o nouă etapă a dezvoltării sale, existînd acum cadrul național al dezvoltării mai intense a forțelor de producție, ceea ce determină accelerarea progresului economic și cultural al țării. Simultan au crescut forțele proletariatului, ale mișcării muncitorești, revoluționare, s-a intensificat lupta democratică.

Această ambianță democratică, care crease o puternică atmosferă de speranțe în mijlocul maselor populare, se va izbi însă de opoziția hotărîtă a claselor exploatoare din România, dornice să mențină prin orice mijloace statu-quo-ul dominației lor de clasă. „Datorită însă faptului că la cîrma țării — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-au aflat în continuare clasele exploatoare, care au folosit unirea pentru a-și consolida dominația de clasă, cursul evoluției sociale ulterioare nu a corespuns așteptărilor și speranțelor maselor populare, marile probleme ale societății românești nu și-au putut găsi o soluție deplină, corespunzătoare intereselor maselor largi populare“¹¹.

După unire, tocmai datorită presiunii revoluționare a maselor, s-au înfăptuit unele reforme cu un caracter limitat, care au fost anulate în bună măsură de legile antidemocratice ale guvernelor claselor dominante din România. Exploatarea și asuprirea maselor populare, restrîngerea drepturilor și libertăților democratice, ațîțarea șovinismului național au

¹⁰ V. gazeta *Alba Iulia* (Organ al proclamării unității naționale), Ediție specială, 20 noiembrie/3 decembrie 1918, p. 1.

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 16.

determinat, în condițiile climatului internațional creat de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie din Rusia, intensificarea luptei revoluționare a proletariatului și a celorlalte forțe progresiste ale țării. Cercul claselor dominante din România au facilitat aservirea economiei țării monopolurilor străine, permițând amestecul puterilor imperialiste în treburile interne ale României, fapt care a adus, implicit, grave știrbiri independenței și suveranității noastre naționale. Urmărindu-și interesele de clasă, burghezia și moșierimea continuă cu vehemență politica de reprimare a forțelor revoluționare, progresiste, democratice și, în acest climat, folosește din plin discriminarea națională, învrăjbierea maselor de diferite naționalități, în scopul dominării și exploatării tot mai intense a acestora. Tocmai această atitudine a claselor dominante din România a determinat creșterea avântului luptei revoluționare a proletariatului și a celorlalte forțe progresiste ale țării și pe acest fundal general politic, în mai 1921 a fost făurit Partidul Comunist Român, eveniment de majoră importanță pentru evoluția ulterioară a societății românești.

Întreaga perioadă dintre cele două războaie mondiale, caracterizată prin adâncirea continuă a contradicțiilor sociale, a fost marcată de numeroase bătălii date de clasa muncitoare, de masele largi populare, fără deosebire de naționalitate, organizate și conduse de P.C.R. și celelalte organizații democratice. Așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu: „S-au înscris pe veci în luminoasa carte de aur a mișcării revoluționare din România luptele purtate sub conducerea Partidului Comunist Român, printre care grevele minerilor din 1929 din Valea Jiului, precum și luptele din anii 1931 și 1932, care au culminat cu eroicele bătălii revoluționare ale petroliștilor și ceferiștilor din ianuarie—februarie 1933, luptele de pe Valea Mureșului, crearea Frontului Popular, victoriile în alegerile parțiale din 1936, accentuarea procesului de întărire a unității de luptă a maselor muncitoare”¹².

De asemenea, organizațiile democratice, în frunte cu P.C.R., au desfășurat o intensă activitate politică și organizatorică împotriva unor încercări politice de fascizare a țării, pentru prietenie și colaborare cu Uniunea Sovietică. Un rol important în domeniul politicii antifasciste a României, al prieteniei și colaborării cu U.R.S.S., al stabilirii unui sistem de securitate general-europeană, al definirii agresorului l-a jucat șeful diplomației românești (pînă la finele lunii august 1936), Nicolae Titulescu. Lipsa de unitate a forțelor democratice din România a permis însă instaurarea în februarie 1938 a dictaturii personale a regelui Carol al II-lea, care, prin politica sa externă oscilantă, determinată și de poziția aliaților tradiționali ai României, a dus la izolarea țării în momentele grele cînd fascismul declanșa marele cataclism al secolului nostru — cel de-al doilea război mondial. Marile lupte antifasciste conduse de P.C.R. au culminat cu puternica demonstrație populară de la 1 Mai 1939, care a avut un deosebit ecou în mijlocul opiniei publice, atît în România cît și în întreaga Europă.

În momentul în care țara noastră era confruntată cu greaua încercare a Dictatului fascist de la Viena (30 august 1940), P.C.R. a fost

¹² Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 17—18.

acea forță politică și patriotică care a organizat mari manifestații de protest, chemînd întregul popor la lupta cu arma în mîină pentru apărarea integrității și independenței patriei. Alături de P.C.R. s-au găsit în acele momente dramatice organizațiile democratice, numeroase personalități de frunte ale vieții politice și culturale, masele largi populare și cercurile progresiste ale populației de naționalitate maghiară din România. Instaurarea, la 6 septembrie 1940, a dictaturii fasciste antonesciano-legionare, cu sprijinul baionetelor hitleriste, a inaugurat una dintre cele mai întunecate file ale istoriei moderne a României. Jaful și asasinările au devenit laitmotivele politicii interne a dictaturii fasciste, culminînd cu „rebeliunea legionară“ din 21—24 ianuarie 1941, cînd Hitler dă „ciștig de cauză“ generalului Ion Antonescu, cu scopul vădit de a transforma România într-un rezervor de materii prime (petrol și produse agroalimentare), iar armata română într-o anexă pentru viitoarea agresiune antisovietică. În plan extern, România este forțată, la 23 noiembrie 1940, să adere la axa Berlin — Roma — Tokio, intrînd la 22 iunie 1941 în nedoritul de către poporul român război antisovietic.

A revenit Partidului Comunist sarcina istorică de a duce o luptă necruțătoare împotriva războiului antisovietic, inițind și organizînd o puternică mișcare de rezistență antifascistă în România, dezvoltînd o arie largă de forme și metode, de la puternice mișcări de masă și sabotarea mașinii de război fasciste la acțiuni de partizani, militînd cu hotărîre pentru unitatea clasei muncitoare, a tuturor forțelor democratice și patriotice în vederea răsturnării guvernului de dictatură fascistă și a ieșirii României din acest război nedrept, antinațional. În condițiile internaționale favorabile create prin victoriile obținute împotriva Germaniei naziste de Uniunea Sovietică, de celelalte forțe ale coaliției anti-hitleriste, bazîndu-se pe starea de spirit antifascistă a maselor largi populare din patria noastră, inclusiv a armatei, P.C.R. a inițiat și organizat actul istoric de la 23 August 1944.

Revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist Român în alianță cu toate forțele politice democratice, antifasciste, patriotice, începînd de la socialiști și pînă la cercurile palatului regal, inclusiv regele Mihai I, a marcat — după cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România — începutul revoluției democratice în România, avînd o complexitate de sarcini de importanță istorică: înlăturarea dominației fasciste; alăturarea țării coaliției antihitleriste; eliberarea părții de nord-vest a Transilvaniei; democratizarea vieții de stat și politice, urmărindu-se în perspectivă crearea unui regim revoluționar-democratic, premisă necesară a rezolvării problemei puterii politice în favoarea celor ce muncesc, ca o etapă de trecere la revoluția socialistă și construcția socialismului în România¹³.

Rezultă deci că în concepția partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, actul istoric de la 23 August 1944

¹³ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea festivă din Capitală organizată cu prilejul împlinirii a 35 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă*. 22 august 1979, București, 1979: p. 7—12.

a deschis calea unui larg proces revoluționar, care a inclus o serie de sarcini complexe ce-i reveneau, printre care și eliberarea părții de nord-vest a Transilvaniei.

Această teză rezultă cu claritate și din documentele vremii. Astfel, Platforma-Program a Partidului Comunist Român din 6 septembrie 1941, în care se făcea un vibrant apel la partidele, grupările și personalitățile politice, la toți patrioții, pentru crearea unui larg front patriotic împotriva fascismului și războiului antisovietic, prevedea: „1. Încetarea războiului contra Uniunii Sovietice. Pace și luptă comună cu Uniunea Sovietică... , cu țările democratice și cu toate popoarele iubitoare de libertate, împotriva hitlerismului. 2. Oprirea producției de război, a transporturilor de trupe, arme și muniții pentru războiul lui Hitler. Alungarea din țară a ocupanților hitleriști. Recucerirea libertății și independenței naționale a României. 3. Răsturnarea guvernului și regimului militarohitlerist trădător de țară, în frunte cu Antonescu, sluga lui Hitler. Pentru un guvern al independenței naționale, format din reprezentanții tuturor forțelor patriotice. 4. Împotriva dictatului hitlerist de la Viena asupra Ardealului, pentru eliberarea popoarelor [naționalităților — n.n.] din Ardea de sub jugul lui Hitler, pentru libertatea lor națională...”¹⁴.

Deci, în strategia Partidului Comunist Român concretizată în Platforma-Program din 6 septembrie 1941 apărea cu claritate ideea complexității sarcinilor de rezolvare a cărora va depinde desăvârșirea revoluției democratice. De asemenea, este demn de remarcat faptul că în toate documentele prin care P.C.R. a propus partidelor, grupărilor și personalităților de opoziție din România în perioada dictaturii fasciste antonesciene crearea unui front național antifascist, problema eliberării părții de nord-vest a Transilvaniei de sub ocupația horthystă era prevăzută în cadrul procesului revoluționar unic.

În acest context este suficient să amintim:

A. Hotărîrea C.C. al P.C.R. din iunie 1943, luată în urma autodizolvării Internaționalei Comuniste (15 mai 1943) care propunea formarea unui Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării, avînd ca sarcină să mobilizeze și să unească toate forțele naționale nefasciste din România, fără deosebire de partid și religie, în Frontul Unic Patriotic Antihitlerist al poporului, indica în platforma sa și următoarele:

„... 4. Răsturnarea guvernului și regimului antonescian. Constituirea unui guvern cu adevărat național din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor patriotice.

5. Redobîndirea libertății, onoarei și independenței țării. Aderarea României libere și independente la blocul antifascist al Națiunilor Unite.

6. Eliberarea imediată a tuturor victimelor teroarei hitleriste aflate în închisori și lagăre de concentrare. Arestarea și pedepsirea vinovaților trădători de țară.

7. Restabilirea libertății de asociație, presă și organizare, a tuturor libertăților și drepturilor cetățenești și democratice. Dizolvarea imediată a organizațiilor hitleriste, arestarea și pedepsirea șefilor lor.

¹⁴ Documente din istoria Partidului Comunist din România, ediția a II-a, București, 1953, p. 346—347.

8 Oprirea imediată a asupririi evreilor și celorlalte naționalități. Drepturi egale pentru minoritățile naționale cu cele ale poporului român.

9. Apărarea Ardealului de sud și a Banatului. Răsturnarea dictaturii de la Viena și eliberarea poporului din Ardealul de nord de sub jugul hitlerist al lui Horthy.

10. Asigurarea existenței poporului muncitor de la sate și orașe cu muncă și hrană. Ajutorarea suficientă a invalizilor, orfanilor și văduvelor de război, de către stat și comună¹⁵.

B. Platforma de acțiune a Blocului Național Democrat creat în iunie 1944, din Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Partidul Național-Țărănesc (Iuliu Maniu) și Partidul Național-Liberal (Constantin I. C. Brătianu). Acest Bloc își propunea să acționeze pentru salvarea patriei, având următoarele țeluri, exprimate în declarația comună din 20 iunie 1944: „1) Încheierea fără întârziere, în baza ofertei făcute de aliați, a unui armistițiu cu Națiunile Unite (U.R.S.S., Marea Britanie, S.U.A.), căutînd a obține condițiile posibile cele mai bune; 2) Ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupația germană [deci, întregul teritoriu național — n.n.], alăturarea ei de Națiunile Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale; 3) În acest scop: înlăturarea actualului regim de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional-democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice tuturor cetățenilor țării; 4) Menținerea unei ordini democratice și realizarea păcii conform cu interesul statului și poporului român¹⁶.

C. De asemenea, în Proclamația regală difuzată la posturile românești de radio la 23 august 1944, orele 22,25, al cărei text fusese în prealabil pus de acord cu reprezentanți ai P.C.R., se făcea precizarea extrem de importantă că România iese din războiul împotriva coaliției antihitleriste și se prevedea trecerea la lupta armată, alături de forțele acestei coaliții, pentru alungarea ocupanților fasciști. „Un nou guvern de uniune națională — se arăta în Proclamație — a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voința hotărîtă a țării de a încheia pacea cu Națiunile Unite... Din acest moment încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva Armatei Sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite“. După ce Proclamația arăta că noul guvern va respecta și garanta drepturile și libertățile cetățenilor țării, ea se încheia astfel: „Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor mobilizînd toate forțele națiunii vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pămîntul Transilvaniei noastre de sub ocupația străină... cu deplină încredere în viitorul neamului românesc, să pășim hotărîți pe drumul înfăptuirii României de mîine, unei Românie libere, puternice și fericite¹⁷.

D. În Declarația adresată țării, imediat după constituire, noul guvern prezidat de generalul Constantin Sănătescu se angaja printre altele

¹⁵ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., cota Ab XXVII — 1. Hotărîrea C.C. al P.C.R. din iunie 1943 „Dizolvarea Internaționalei Comuniste și sarcinile Partidului Comunist din România“.

¹⁶ *România Liberă*, nr. 9, din 10 august 1944.

¹⁷ *Legi, regulamente, jurnale ale Consiliului de Miniștri, Deciziuni, publicate de la 23 August — la 31 Decembrie 1944, după texte oficiale adnotate*, nr. 1, publicate în *Monitorul Oficial*, nr. 197 bis din 24 august 1944, p. 5—6.

să asigure lupta Armatei române alături de armatele aliate, pentru eliberarea teritoriului părții de nord-vest a Transilvaniei de sub ocupația străină și să înfăptuiască un regim democratic, în care să fie garantate libertățile publice și drepturile cetățenești.

Din cele arătate prin documentele citate reiese cu deosebită claritate că în fața factorilor de răspundere insurecționali stăteau o serie de sarcini complexe, printre care și eliberarea părții de nord-vest a Transilvaniei.

Insurecția națională, antifascistă și antiimperialistă declanșată la 23 August 1944, care a marcat începutul revoluției de eliberare națională și socială în România, considerăm că trebuie concepută nu ca un singur act redus la arestarea guvernului antonescian, ci ca un proces complex care cuprindea în primul rînd eliberarea întregului teritoriu național, realizată în trei etape consecutive și interpătrunse: 1) eliberarea Capitalei și împrejurimilor (23—28 august 1944); 2) eliberarea întregului teritoriu al României de după dictatul de la Viena (23 august — 1 septembrie 1944); și 3) eliberarea întregului teritoriu național al României, deci și a părții de nord-vest a Transilvaniei (1 septembrie — 25 octombrie 1944).

Subliniem faptul că factorul determinant al reușitei insurecției, ca și a întregului proces revoluționar început cu insurecția națională antifascistă și antiimperialistă, a fost angajarea, pe lîngă armată și formațiunile de luptă patriotice, a întregului nostru popor condus de P.C.R. și celelalte forțe patriotice.

În perioada acțiunilor insurecționale, Armata Sovietică, zdrobind și lichidînd grosul forțelor grupului de armată hitleristă „Ucraina de Sud“, încercuit în noaptea de 24 spre 25 august, urmărea trupele hitleriste care se retrăgeau în dezordine. Pretutindeni, în orașele și satele României, eroicele unități ale Armatei Sovietice au fost întîmpinate cu entuziasm și căldură. În ziua de 29 august trupele sovietice au ajuns pe căile de acces spre Capitală. În întîmpinarea lor, pe șoseaua dinspre Afumați, a venit o delegație a conducerii P.C.R., care i-a informat pe comandanții sovietici despre felul cum a început și cum s-a desfășurat insurecția. În ziua de 30 august primele unități, iar la 31 august mari unități ale Armatelor Sovietice din Frontul 2 ucrainean au fost primite sărbătorește în Bucureștiul eliberat. Între acestea se număra și Divizia română de voluntari „Tudor Vladimirescu“, constituită pe teritoriul U.R.S.S. din foștii prizonieri români care și-au exprimat dorința de a lupta cu arma în mîină împotriva fascismului, pentru eliberarea României. Populația Capitalei a primit cu entuziasm, cu steaguri și flori Armata Sovietică și pe voluntarii români. La mitingurile ce au avut loc cu acest prilej masele populare au salutat călduros pe ostașii sovietici ca pe prieteni și frați. Din partea tineretului, Armata Sovietică a fost salutată de Nicolae Ceaușescu: „Dragi comandanți și ostași ai Armatei Roșii, în numele Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, în numele tineretului român vă salut și vă urez bun venit... Tineretul comunist a stat tot timpul în fruntea luptei tineretului contra războiului tîlhăresc al lui Hitler și Antonescu... Tineretul român vă

primește frățeste și va duce lupta alături de voi pînă la nimicirea definitivă a fiarei fasciste¹⁸.

După 31 august trupele sovietice și-au continuat marșul strategic prin sudul României, aflînd spre centrul Transilvaniei și spre granița de vest a țării, sub acoperirea unităților Armatei I române, care stăvileau acțiunile ofensive ale inamicului în această parte a țării. Umăr la umăr cu glorioasa Armată Sovietică, Armata română a luptat pentru izgonirea trupelor fasciste de pe întreg teritoriul țării și a participat cu toate forțele ei la războiul antihitlerist, pînă la capitularea Germaniei hitleriste.

După victoria insurecției pe teritoriul de atunci al țării și pînă la 25 octombrie 1944, sarcina principală pe plan militar a constituit-o desăvîrșirea eliberării întregului teritoriu național al României. Menținînd un mare cap de pod strategic de circa 50.000 kmp. la Nord de Carpații Meridionali și la Vest de Carpații Occidentali, Armata română a zădărnicit planul comandamentului hitlerist de a obține rezultate decisive în sectorul de la est de Munții Apuseni — linia de contact din podișul Transilvaniei —, dat fiind că de aici era cea mai mică distanță pînă la crestele și trecătorile Carpaților Meridionali. Fostul comandant al Grupului de armate german „Ucraina de Sud”, generalul-colonel Hans Friessner, referindu-se la operațiunea de acoperire a armatei române din Transilvania, afirma: „În următoarele zile [adică după 5 septembrie — n.n.] ofensiva noastră s-a împotmolit, ca urmare a rezistenței tot mai intense a inamicului¹⁹. Aceasta a permis gruparea nestingherită a numeroaselor forțe de tancuri, mecanizate și infanterie sovietice și române în vederea unor noi operațiuni militare în direcțiile: Debrețin, Budapesta, Viena.

Sosirea trupelor sovietice pe frontul din Transilvania a schimbat considerabil raportul de forțe, în detrimentul inamicului. Prin acțiunile energice ale Armatei Sovietice și Armatei Române, pînă la începutul lunii octombrie 1944 a fost eliberat sud-estul Transilvaniei. În același timp, în Crișana și Banat inamicul a fost respins pînă la linia frontierelor de stat ale României cu Ungaria și Iugoslavia.

În timpul bătăliei de apărare pe frontul din Transilvania și Banat, armata română a însumat 28 de divizii, un corp aerian, două brigăzi antiaeriene, alte unități și formațiuni, totalizînd aproape 275.000 de oameni. Tributul de sînge plătit în aceste operațiuni s-a ridicat la peste 16.000 de militari²⁰.

La 6 octombrie 1944, forțele militare sovietice și române au trecut la o puternică ofensivă — cunoscută sub numele de „operațiunea Debrețin” — cu scopul de a desăvîrși eliberarea întregului teritoriu al Transilvaniei și a înainta pe teritoriul Ungariei, pînă la Tisa. Marile unități române angajate în această acțiune au totalizat peste 260.000 de ostași.

După operațiunile defensive desfășurate pe Mureșul mijlociu (zona Oarba de Mureș) între a doua jumătate a lunii septembrie și începutul

¹⁸ *România Liberă*, din 31 august 1944.

¹⁹ H. Friessner, *Verratene Schlachten*, Hamburg, 1956, p. 114.

²⁰ *România în războiul antihitlerist*, 23 August 1944 — 9 Mai 1945, București, 1966, p. 203.

lunii octombrie 1944, trupele române și sovietice trec la o nouă operațiune ofensivă, cunoscută sub denumirea de operațiune Cluj. Ea a fost executată de două armate (Armata 4 română și 27 sovietică), care au acționat într-un spațiu operativ distinct delimitat, pe baza unei misiuni comune, pentru a deschide importanta direcție operativă a porții Someșului cu întregul său sistem de comunicații obiectiv necesar dezvoltării ofensivei spre nord-estul Ungariei.

Clujul, centrul cultural al Transilvaniei, a fost eliberat în ziua de 11 octombrie 1944. Eliberarea acestui oraș străvechi (Napoca de odinioară) a fost primită cu entuziasm și încredere de întreaga populație a țării, care vedea în acest act simbolul eliberării de sub ocupația horthysto-fascistă a întregii populații din nordul Transilvaniei. Eliberarea Clujului era în același timp o etapă importantă în desăvârșirea luptei pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei.

După înfringerile suferite în operațiunea Cluj, comandamentul hitlerist a hotărât reconstituirea apărării pe bariera formată din Munții Meseș și creasta înălțimilor dintre văile Almașului și Agrișului. Ca urmare, pentru zdrobirea noului baraj defensiv, trupele noastre au trebuit să ducă lupte grele, începând cu după amiaza de 15 pînă în seara de 16 octombrie 1944. Prin păduri, pe pante abrupte și defundate de ploi, ostașii noștri și-au deschis drum spre culmea Munților Meseș, măturînd din calea lor rezistențele întilnite și respingînd numeroase contraatacuri.

Coborînd în valea Agrișului și cucerind versantul de est al masivului Meseș, diviziile din primul eșalon al Corpului 6 armată român au ajuns în flancul și spatele trupelor dușmane care opriseră dreapta Armatei 27 sovietice, obligîndu-le să cedeze. A doua zi, la 17 octombrie 1944, Divizia 18 infanterie, care contribuise nemijlocit la succesul acestei acțiuni, a cooperat cu Divizia 4 infanterie sovietică la eliberarea orașului Zalău.

Continuînd cu hotărîre lupta, trupele Armatei 4 române, în dimineața de 25 octombrie, după ce înfrînseseră, cot la cot cu Armata 40 sovietică, rezistențele din orașele Carei și Satu Mare, au ajuns cu Corpul 6 armată la Urziceni — frontiera româno-maghiară, iar trupele Corpului 2 armată la Boghiș. Astfel, la 25 octombrie au fost eliberate ultimele porțiuni ale pămîntului românesc copleșit prin dictatul de la Viena; Armata 4 română a trecut pe teritoriul Ungariei, continuînd cu aceeași însuflețire lupta împotriva trupelor fasciste.

Cu prilejul desăvârșirii eliberării întregului teritoriu național, comandantul Armatei 4 române arăta într-un ordin de zi dat pentru marile unități în subordine: „Ofițeri, subofițeri și ostași ai Armatei 4, la chemarea țării pentru zdrobirea Ardealului rupt prin Dictatul de la Viena ați răspuns cu însuflețire și credință în izbînda dreptății poporului nostru. Tineri și bătrîni, ați pornit spre hotarele sfinte ale patriei și cu piepturile voastre ați făcut zăgaz neînfriecat dușmanului, care voia să ajungă la Carpați. Apoi, alături de marea Armată Sovietică ați trecut la atac și, după lupte grele, de zi și noapte, fără răgaz, ați înfrînt dirza apărare a Mureșului. Zdrobit de focul năpraznic al artileriei și de neconținutele voastre asalturi, inamicul a fost izgonit din Ardealul scump. Prin ploi, prin noroaie și drumuri defundate, zi și noapte ați luptat cu

un dușman dîrz și hotărît și l-ați învins. Pe cei care au căzut la datorie îi vor pomeni urmașii și numele lor va fi înscris în cartea de aur a poporului român. Luînd pildă de la cei care au pus patria mai presus decît viața, continuăm lupta²¹.

În lupta dreaptă pentru eliberarea patriei, Armata română a beneficiat din plin de un prețios ajutor din partea Armatei Sovietice, care, înaintînd vertiginos pe teritoriul României, a luptat cot la cot cu Armata română pentru alungarea trupelor fasciste de pe teritoriul țării. Referindu-se la acest ajutor, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu ocazia aniversării unui sfert de veac de la istoricele evenimente din august 1944, sublinia: „De la înalta tribună a Marii Adunări Naționale exprimăm sentimentele de înaltă prețuire și recunoștință ale poporului român față de Uniunea Sovietică, față de glorioasele sale armate, care au adus o contribuție hotărîtoare la eliberarea României de sub dominația hitleristă. În luptele purtate în comun de ostașii români și sovietici pentru nimicirea fascismului s-au pecetluit pe veci frăția de arme româno-sovietică, prietenia trainică dintre cele două popoare²².

Forțele insurecționale românești și trupele sovietice eliberatoare, în toate orașele și satele țării pe unde au trecut, au fost întîmpinate cu entuziasm de către populație, bucurîndu-se de sprijinul ei neprecupețit. Partidul Comunist Român a adresat cetățenilor patriei din zonele frontului chemarea de a participa efectiv la eliberarea țării de sub dominația fascistă. „Răsturnarea regimului hitlerist al lui Antonescu — sublinia Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea rostită din însărcinarea partidului, la mitîngul din fața sediului C.C. al P.C.R. din 30 august 1944 — a însemnat o mare victorie în drumul spre libertatea deplină. Dar nu trebuie să vă lăsați îmbătați de succes. Lupta nu a încetat. Trebuie să loviți mai departe rămășițele bandelor legionare, actualul pericol intern, și pe sprijinitorii lor, să luptați pentru curățirea întregii vieți publice, a aparatului de stat, a instituțiilor de ultima rămășiță fascistă²³. „Patrioți români din Ardealul cotropit! — se spunea într-un alt apel lansat de P.C.R. — Distrugeți căile de comunicație din spatele cotropitorilor, dezarmați-i, predați-i armatei române și armatei roșii sau nimiciti-i... Țărani români și maghiari din Ardealul cotropit! Nu dați vite și căruțe pentru retragerea hitleriștilor, nu-i găzduiți în satele voastre, loviți-i din toate părțile²⁴.

Cu ocazia eliberării Clujului, eveniment care reprezenta o etapă importantă în desăvîrșirea luptei antifasciste, pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, în numele C.C. al P.C.R., Lucrețiu Pătrășcanu a făcut o declarație patriotică în care arăta: „Lupta nu s-a terminat. Războiul trebuie dus pînă la capăt. Înfriingerea totală a dușmanului hitlerist este condiția existenței noastre ca popor liber. Pentru victorie nu precupețiți nici o sfortare, nici un sacrificiu. Întreg poporul să participe

²¹ *Rezistența antifascistă în partea de nord a Transilvaniei*, Cluj-Napoca, 1974, p. 225—226.

²² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, 4, București, 1976, p. 376.

²³ Gh. Gheorghiu-Dej, *O politică românească de realizări democratice*, Editura P.C.R., p. 9—10.

²⁴ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., cota XVIII—2.

la lupta pentru izbînda finală... Partidul comunist vă cheamă la luptă împotriva hitleriștilor din afară și dinăuntru. Susțineți prin toate mijloacele armatele eliberatoare sovietice și române²⁵.

În mobilizarea populației la lupta pentru alungarea din țară a armatelor fasciste, un rol însemnat l-au jucat organizațiile democratice. Astfel, de exemplu, M.A.D.O.Sz.-ul, încă la începutul lunii octombrie 1944, a lansat un apel către populația maghiară, cerîndu-i să sprijine cu toate forțele lupta de eliberare a nordului Transilvaniei. În apel se preciza că: „M.A.D.O.Sz.-ul sprijină din toate puterile eliberarea Transilvaniei de nord, a poporului român și a fraților noștri maghiari și secui de domnia bandiților hitleriști și a magnaților maghiari reacționari”²⁶.

Chemările P.C.R. și ale celorlalte organizații democratice au avut un puternic ecou în rîndurile populației. Răspunzînd acestor chemări, numeroși cetățeni din orașele și satele țării, români, maghiari și de alte naționalități, au participat activ prin diferite forme la sprijinirea unităților armate eliberatoare. Astfel, muncitorii din București, Constanța, Ploiești, Brașov, Timișoara, Arad, Reșița și din alte localități au participat cu arma în mînă la luptele împotriva trupelor fasciste. Mulți tineri s-au înrolat voluntar în unitățile militare care acționau în aceste regiuni. Mai mulți locuitori din localități diferite s-au înarmat și au acționat împotriva unităților hitleriste și horthyste, provocîndu-le pierderi în oameni și materiale. Numeroși cetățeni fugiți din armata horthystă s-au încadrat în grupe antifasciste care au acționat în spatele frontului dușman.

Poporul român a primit vestea eliberării întregului teritoriu al țării cu nemărginită bucurie și entuziasm. În întreaga țară au avut loc mitinguri, în cadrul cărora masele populare și-au exprimat recunoștința față de armata română și armata sovietică, angajîndu-se să-și sporească eforturile pentru susținerea frontului pînă la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste.

Victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944 reprezintă un act de importanță istorică crucială, care a marcat începutul unei epoci istorice noi — epoca contemporană — în dezvoltarea societății românești, deschizînd poporului român perspectiva largă a făuririi unei vieți noi, demne și independente, pe calea progresului și civilizației.

În noul context istoric, în procesul revoluției populare au putut fi soluționate pînă la capăt marile probleme ale dezvoltării societății noastre pe drumul progresului economic și social, și-au găsit împlinirea mărețele idealuri pentru care au luptat de-a lungul furtunoasei istorii românești forțele revoluționare, progresiste, clasa muncitoare, cei mai buni fii ai poporului, inclusiv problemele larg democratice ridicate la Alba Iulia acum 67 de ani cu întreaga lor dezvoltare și cristalizare acumulată de-a lungul perioadei istorice care s-a scurs de atunci.

După cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Într-o perioadă de mai puțin de trei decenii și jumătate, România a cunoscut uriașe trans-

²⁵ *Tribuna Ardealului*, 13 octombrie 1944.

²⁶ *Știința*, din octombrie 1944.

formări revoluționare, parcurgînd mai multe etape istorice; s-a instaurat puterea revoluționar-democratică, au fost răsturnate clasele exploatare și a triumfat revoluția populară, poporul a construit cu succes și a consolidat orînduirea socialistă, trecînd la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate²⁷.

În anii care au trecut de la actul istoric din august 1944, România a parcurs un proces revoluționar neîntrerupt, unitar sub conducerea partidului comunist, drum de la orînduirea capitalistă la cea socialistă. În cadrul acestei epoci istorice relativ scurte se disting — după cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — mai multe etape clar marcate. Anii 1944—1947 constituie prima etapă, etapa revoluției democratice în care s-a rezolvat lupta pentru puterea politică în favoarea clasei muncitoare, în alianță cu țărănimea și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, și s-au pregătit condițiile pentru trecerea la revoluția și construcția socialistă. În această etapă a revoluției populare lupta antifascistă, antiimperialistă și democratică s-a transformat cu rezezițiune într-o mișcare socială de amploare cum nu a mai cunoscut istoria țării. Prin lupta din ce în ce mai activă a maselor largi populare, în frunte cu P.C.R., împreună cu P.S.D. și celelalte organizații democratice, a fost instaurat la 6 martie 1945 guvernul revoluționar-democratic, au fost desființate proprietatea moșierească și clasa moșierilor, au fost izolate, apoi desființate partidele politice ale burgheziei, s-a desfășurat lupta contra foametei, împotriva haosului financiar și a inflației, pentru refacerea și înviorarea producției industriale și agricole, punîndu-se în prealabil stavilă dependenței țării față de monopolurile imperialiste. Urmare a schimbării raportului de forțe politice și sociale, a înfrîngerilor zdrobitoare suferite de clasele exploatare și de partidele care le reprezentau, au fost posibile abolirea monarhiei, care reprezenta un obstacol obiectiv în calea progresului, și proclamarea din voința poporului a Republicii Populare Române, la 30 decembrie 1947. Cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, a marcat trecerea la etapa revoluției socialiste și construirii socialismului.

A doua etapă a revoluției populare începute cu actul de la 23 August 1944 cuprinde anii 1948—1965, cînd au avut loc transformări radicale, socialiste în viața economică, socială și politică a țării, construindu-se totodată bazele tehnico-materiale ale societății socialiste. În această etapă istorică s-a desăvîrșit refacerea economică a țării, atingîndu-se și chiar depășindu-se nivelul maxim antebelic (1938) al producției globale industriale; poporul român a luat în stăpînire mijloacele de producție în industrie și transporturi, iar în primăvara anului 1962 s-a încheiat cooperativizarea agriculturii, statornicindu-se astfel relațiile socialiste de producție în toate ramurile economiei naționale. Concomitent au fost luate măsuri importante pentru adecvarea aparatului de stat la noile condiții și la noile sarcini.

Statul democrat-popular român a început să-și exercite din plin funcțiile economico-organizatorică și cultural-educativă. Linia industria-

²⁷ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sesiunea solemnă... 1 decembrie 1978*, p. 26.

lizării țării a rămas în continuare coordonată fundamentală a politicii P.C.R. de edificare socialistă. Constituția din 21 august 1965 a consfințit caracterul nou al statului nostru, proclamând Republica Socialistă România.

Etapa a treia este etapa pe care o parcurgem în prezent — făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Această etapă a început o dată cu Congresul al IX-lea al P.C.R. (iulie 1965), care a deschis o epocă nouă în dezvoltarea României socialiste — *Epoca Ceaușescu*. Înfăptuirea țelurilor majore ale partidului nostru în această epocă este condiționată de creșterea intensă a forțelor de producție, crearea unei economii avansate, a unei industrii și agriculturi moderne, în stare să satisfacă cerințele mereu crescînde ale societății în rapidă ascensiune. Aceasta înseamnă, de asemenea, perfecționarea continuă a relațiilor de producție, a organizării sociale, dezvoltarea susținută a științei, învățămîntului și culturii, participarea tot mai activă a celor ce muncesc la conducerea treburilor țării, lărgirea libertăților, ridicarea bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii, înflorirea tuturor laturilor vieții sociale, perfecționarea conducerii, ridicarea conștiinței socialiste, formarea omului nou.

Triumful revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă în România este marcat de cea mai importantă realizare istorică: lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om, la orașe și sate, trecerea mijloacelor de producție, a tuturor bogățiilor țării în mâinile poporului, care a devenit astfel stăpîn pe avuția socială, pe roadele muncii lui, făurindu-și în mod conștient propriul său viitor, liber, comunist. Industrializarea socialistă, cooperativizarea agriculturii, exercitarea în fapt a celor mai largi drepturi și libertăți cetățenești, rezolvarea justă, în spiritul ideologiei materialist-dialectice a problemei naționale, dezvoltarea armonioasă a tuturor regiunilor patriei, asigurarea uriașului avînt al învățămîntului, științei și culturii, grija continuă față de om manifestată de partidul și statul nostru sînt atribute concrete ale României socialiste, care au asigurat lichidarea stării grave de înapoiere, moștenită de la regimul burghezo-moșieresc, deschizînd calea progresului rapid al patriei.

De asemenea, eliberarea României și construcția socialismului au avut darul să lichideze pentru totdeauna dominația imperialistă, străină asupra patriei noastre, asigurînd pentru prima dată, în istoria națională, în mod real, independența, unitatea și suveranitatea națională, coordonatele majore ale existenței românești, pentru care au luptat și s-au jertfit generații de înaintași, dreptul poporului nostru de a-și făuri viața după propria-i dorință, de a fi liber și deplin stăpîn pe destinele sale. Ampla activitate dezvoltată în România socialistă pentru accesul tuturor oamenilor muncii la comorile cunoașterii universale a contribuit din plin la ridicarea conștiinței socialiste a maselor, la formarea omului nou al contemporaneității românești.

Pe acest fundal al victoriilor istorice obținute de poporul nostru, sub conducerea partidului comunist, se desprinde ideea centrală a importanței cruciale a actului de la 23 August 1944 în viața patriei. „În condițiile socialismului s-au asigurat consolidarea și creșterea fără precedent a forței statului nostru național unitar — arată tovarășul Nicolae

Ceaușescu —, realizarea adevăratei unități sociale și politice a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor, pe baza aceluiași interese și aspirații supreme, a dreptului de a fi deplin stăpîn pe destinele sale, de a-și făuri în mod conștient viitorul liber, socialist și comunist²⁸.

De fapt, împlinirea năzuințelor dintotdeauna ale poporului român își găsește concretizarea în *Epoca Ceaușescu*, epocă cu o largă arie de transformări revoluționare în domeniul economic, politic și social, în promovarea strălucitelor coordonate ale politicii de dezarmare și pace în lume a României. În acest sens, puntea de legătură între realizările celor patru decenii care s-au scurs de la mărețul act din august 1944 și coordonatele dezvoltării viitoare a patriei noastre o constituie hotărârile ce au fost adoptate în noiembrie 1984 de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, hotărâri care — în baza *Directivelor* — figurează perspectiva noului orizont al devenirii României în cel de-al cincilea deceniu pînă la începutul celui de-al treilea mileniu.

Bazîndu-se pe rezultatele obținute pînă în prezent, pe politica științifică, realistă a P.C.R., documentele Congresului al XIII-lea privind dezvoltarea economico-socială a țării în cincinalul 1986—1990 și în deceniul 1991—2000 deschid noi și luminoase perspective pentru progresul multilateral al societății socialiste românești, pentru creșterea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

Polarizînd atenția întregii noastre națiuni și bucurîndu-se de un puternic ecou internațional, documentele sînt dovada cea mai grăitoare a forței de creație a unui popor liber, stăpîn pe puterea destinului său, care, construindu-se pe sine, își desăvîrșește astfel vocația.

„În cel de-al cincilea deceniu — după cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului — va trebui să punem în centrul activității consolidarea tuturor realizărilor de pînă acum, întărirea poziției României de țară socialistă mediu dezvoltată și trecerea ei într-un stadiu nou, superior — cel de țară socialistă dezvoltată“.

Iată motivele care ne îndreptățesc să apreciem că revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 este într-adevăr *piatra de hotar* a istoriei noastre moderne și contemporane. Tot ce s-a prevăzut și sintetizat în hotărârile de la Alba Iulia (1 decembrie 1918) și-a găsit reala și completa împlinire și dezvoltare după marele moment istoric din august 1944, eveniment care a determinat apoi, prin victoria revoluției populare, împlinirile epocii construcției socialismului pe meleagurile unde a înflorit din veac patria noastră românească.

PETRU BUNTA — GEORGE PROTOPOESCU

²⁸ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 23.